

Az Eötvös Károly Intézet hozzászól

Milyen választást? Legyen arányosabb, szabad és tisztességes!

Az elmúlt hetekben nem csupán a független sajtót járta be, de az értelmiségi közéletet is foglalkoztatja Gulyás Márton civil aktivista népgyűlésen elkiáltott arányos választást követelő mondata. Az Eötvös Károly Intézet álláspontja szerint **a követelés apropóján, noha a vitákban ezek olykor keverednek, egymástól határozottan megkülönböztetendő kérdések merülnek fel.** Ilyen megkülönböztetés az, melyik szabályozási megoldás *demokratikusabb*, illetve hogy az adott pillanatban melyik látszik *előnyösebbnek* az ellenzék esetleges választási sikere szempontjából. Továbbá távolról sem azonos a *kormányzati hatalmat eredményező választási siker* és az *alkotmányosságot helyreállító választási siker*.

Az Eötvös Károly Intézet Gulyás Márton követelését komolyan veendőnek tartja, amely ugyanakkor a választási rendszer értékelésének csak egy dimenzióját hangsúlyozza. Ezúttal, **a felmerülő megközelítések közül, a szabad és méltányos választás szempontjai alapján hívjuk fel a figyelmet annak néhány fontos implikációjára:**

- **Minél arányosabb a választási rendszer,** azaz minél közelebb áll a leadott szavazatok eloszlása a képviselői helyek eloszlásához, **annál demokratikusabb a választás e tényező tekintetében.** A választási szabályok összessége ugyanakkor több elemből álló, összetett követelményrendszerként szolgál, amelyek alkotóelemei egymással kölcsönhatásban állnak. Az arányosság mellett például az ország kormányozhatósága is fontos demokratikus érték, mert **a kívánatos kormányzati stabilitás hiánya rontja az alkotmányos és demokratikus rendszer működőképességét.** A jelenleginél lényegesen arányosabb rendszer követelése mindazonáltal szerintünk is indokolt. Ugyanakkor például a pártok számára meghatározott parlamenti bejutási küszöb, noha ez valamelyest ront az arányosságon, szintén igazolható.
- Az Eötvös Károly Intézet álláspontja szerint **a szabad és tisztességes választás egyetlen oszthatatlan fogalom.** Ezzel azt állítjuk, hogy egy választás „*részben szabad*”, „*részben szabad, de nem tisztességes*”, illetve ehhez hasonló minősítése annyiban értelmes beszéd, hogy alkalmas lehet a *rossz* és a *még rosszabb* árnyalatainak megkülönböztetésére, de arra a kérdésre, hogy egy választás *szabad és tisztességes-e*, lehet és kell is igennel vagy nemmel válaszolni. Ezt azért is fontos tisztázni, mert a 2014-es választás nézetünk szerint nem volt *szabad és tisztességes*.
- Közhely, de le kell írni, hogy **szabad és tisztességes választás nem képzelhető el szabad sajtó nélkül.** E követelmény nem azt igényli, hogy vizsgáljuk meg, vajon a választás idején működik-e az adott országban szabad sajtó, hanem azt, hogy **az ellenzéknek, összehasonlítva a kormánypárttal, hasonlóak-e a lehetőségei arra,**

hogy eljuttassa üzeneteit a választópolgárokhoz. Ez a követelmény természetesen lényegesen tágasabb, mint a sajtó szűken vett fogalma. Nem csupán a kereskedelmi csatornákra vagy az új médiára kell itt tehát gondolnunk, de például a köztéri reklámfelületekre is érvényesnek kell lennie a hozzáférés szabadságának. Továbbá **ahol a közszolgálati média helyén állami propagandacsatornák működnek, ott a szabad és tisztességes választás egyik alapeleme bizonyosan hiányzik.**

- A mai Magyarországon az arányossággal összefügg a **kétfordulós országgyűlési választás igénye**, mert a széttöredezett ellenzéki oldal miatt az egyfordulós rendszer szükségszerűen a legnagyobb politikai kisebbség választási erejét erősíti fel aránytalanul.
- **Nem szabad és tisztességes** az a választási rendszer, amely **a külföldön dolgozó választójogosultak százezrei számára aránytalan akadályokat állít** a választójog gyakorlása elé.
- **A választási szervek pártatlan demokratikus működése** ugyancsak a *szabad és tisztességes* választás alapkövetelménye. A Nemzeti Választási Bizottság és a Nemzeti Választási Iroda ennek a követelménynek nem felelnek meg.

Ha tehát igazságos és demokratikus választást követelünk, akkor – miközben a szabad és tisztességes választás követelményének egymástól jelentős mértékben eltérő rendszerek is megfelelhetnek – az adott rendszer értékelése során több szempontot és azok egymásra gyakorolt hatását is figyelembe kell vennünk.

2017. április 24.
Eötvös Károly Intézet